

ДОСЛІДЖЕННЯ СФОРМОВАНOSTІ ОСОБИСТІСНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Ольга Ротко

аспірантка кафедри психології,
Запорізький національний університет,
E-mail: olichka.rotko@gmail.com

На наше стійке переконання, сформована особистісна готовність є фундаментальним компонентом педагогічної майстерності поруч з теоретичною та практичною підготовленістю майбутнього педагога до роботи в інклюзивному освітньому просторі.

Першочергово, варто звернути увагу на сутність поняття «особистісна готовність». Так, наприклад, за О. Карпенко [1, с. 64], особистісна готовність є єдністю двох взаємообумовлених і взаємопов'язаних складових: готовність особистості до діяльності і готовність до розвитку та саморозвитку (самовдосконалення, самокорекція, самокерування). Т. Ярая пропонує таке визначення: особистісна готовність – це інтегральне особистісне утворення, система якостей особистості, функціональний стан, що визначає успішність виконання професійних дій. У складі такої готовності дослідниця пропонує мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий та оцінний компоненти [2].

Вищезазначене вказує на складність та багатокomпонентність досліджуваного явища, що вимагає детального вивчення. Так, було вирішено розробити авторську анкету для дослідження особистісної готовності майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору. Анкета містить 31 запитання, які об'єднано у три блоки: «Загальна обізнаність з питань інклюзії та реалізації інклюзивного навчання», «Емоційно-ціннісна складова» та «Самооцінка готовності майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору». Метою розробки та застосування анкети з такими розділами та їхніми складовими є вивчення саме особистісних складових: емоцій, волі та мотивації щодо майбутньої педагогічної діяльності.

У першому блоці анкети «Загальна обізнаність з питань інклюзії та реалізації інклюзивного навчання» метою збору інформації є аналіз знань майбутніх педагогів щодо питань інклюзії та безпосередньо функціонування системи інклюзивного навчання через такі запитання: чи доводилось респондентам взаємодіяти з людьми з особливими потребами; число людей з особливими потребами з кожним роком зростає або ситуація не змінюється, чи їх взагалі не цікавить дана інформація; у чому проявляються особливі потреби: лише у опануванні освітою, лише у взаємодії з оточуючими, у процесі соціалізації або ж є комплексним явищем. Також перший блок анкети містить запитання чи цікавляться майбутні педагоги питаннями інклюзії і інтеграції більше ніж вони отримують інформації протягом здобуття вищої освіти, а також які, на їхню думку, заклади найкраще забезпечені фахівцями, необхідними для всебічної реалізації інклюзивного навчання. Окрім того, респондентам пропонується оцінити участь держави в цій сфері та наявність в Україні умов для повноцінної життєдіяльності та задоволення власних потреб і реалізації здібностей людей з особливими потребами за різними віковими категоріями (дошкільного, шкільного, юнацького віку, дорослих та зрілих людей).

Обізнаність респондентів стосовно освітнього аспекту досліджується через такі запитання: де, на думку учасників опитування, мають навчатися діти з особливими потребами, чи змінились умови для освіти таких людей за останні 5 років; чи достатньо в сучасних закладах загальної середньої освіти фахівців для реалізації інклюзивного навчання, а також необхідно перерахувати спеціалістів, що діють у складі команди в умовах інклюзивного простору. Окрім того, пропонується вказати власне розуміння таких понять: «діти з особливими потребами», «готовність до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору», «команда фахівців в умовах інклюзивного навчання». Важливим, на наш погляд, є з'ясувати чи вважають респонденти розповсюдженим явище дискримінації в шкільному середовищі стосовно учнів з інвалідністю, оскільки це питання стосується всіх учасників освітнього

процесу, тому майбутній педагог має бути готовим до виявлення та ефективного реагування на ті чи інші події.

В другому блоці анкети «Емоційно-ціннісна складова» увагу зосереджено на особистісному ставленні майбутніх педагогів до різних аспектів взаємодії та життєдіяльності осіб з особливими потребами в умовах інклюзивного освітнього простору. Для з'ясування означеного респондентам запропоновано дати відповідь на такі запитання: «Де, на Вашу думку, створено належні умови для успішної соціалізації учнів з особливими потребами та опанування ними освітньою складовою» та зазначити переваги та недоліки інклюзивного навчання. Також в рамках другого блоку анкети учасникам треба оцінити, за шкалою від 1 до 5, перспективи успішності людей з особливими освітніми потребами у таких сферах життєдіяльності, як працевлаштування, створення сім'ї, здобуття середньої, вищої освіти, задоволення матеріальних потреб, а також участь у громадському житті. Окрім зазначених запитань, респонденти також мають, на власний розсуд, відповісти чи поширені в українському суспільстві стереотипи стосовно людей з інвалідністю та оцінити за шкалою від 1 до 5 наскільки це перешкоджає їхній всебічній реалізації у таких видах діяльності: навчання у закладі загальної середньої, вищої освіти, працевлаштування, створення сім'ї, а також самореалізації і успішна інтеграція в суспільстві. Серед вже описаних запитань другого блоку є такі, як «Вам легко спілкуватись з людьми з особливими потребами?» та «Чи готові Ви до особистісного вдосконалення задля покращення взаємодії з ними?», оскільки, на наше переконання, педагогічна діяльність передбачає необхідність безперервного не лише професійного розвитку, а й особистісного.

У третьому блоці анкети «Самооцінка готовності майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору» увагу вирішено приділити власній оцінці респондентами готовності до професійної діяльності шляхом таких запитань: «На Вашу думку, Ви готові до взаємодії з учнями з особливими потребами?», «Ви потребуєте додаткової підготовки до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору?», «Як Ви гадаєте, Вам легко було б

взаємодіяти з учнями з особливими потребами», а також таких запитань, як «Якою була б Ваша реакція якби вже під час освітнього процесу до Вашого класу зараховано учня з особливими потребами?» та чи є сутність інклюзивного освітнього простору зрозумілою або потребує детальнішого з'ясування, або є зовсім незрозумілою.

Власну теоретичну та практичну підготовку, а також особистісну готовність респондентам запропоновано оцінити за шкалою від 1 до 5, де 1 – не готовий зовсім, а 5 – повністю готовий.

Оскільки педагогічна діяльність в інклюзивному освітньому просторі передбачає командну роботу, в останньому блоці анкети майбутнім педагогам пропонується оцінити власну готовність до взаємодії в команді фахівців, серед яких батьки дітей з особливими потребами, учитель, асистент учителя, учитель-логопед, психолог, фахівці інклюзивно-ресурсного центру та адміністрація закладу освіти. Оцінку необхідно здійснити за шкалою від 1 до 5.

На основі вищевикладеного, можна підсумувати, що особистісна готовність як багатокomпонентна категорія, вимагає детального вивчення, особливо в контексті майбутньої професійної діяльності в інклюзивному освітньому просторі. На наше переконання, запропонована анкета є дієвою методикою дослідження згаданого явища, тому що її запитання охоплюють різні аспекти діяльності та взаємодії суб'єктів освітнього простору, зокрема в умовах інклюзії.

Список використаних джерел

1. Ворошук О. Д. Підготовка соціальних педагогів до інклюзивного навчання дітей з особливими потребами у середовищі загальноосвітнього навчального закладу. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна*. 2016. Вип. 27. С. 61–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkp_sp_2016_27_9 (дата звернення: 19.05.2023).
2. Ярая Т. А. Особистісна готовність майбутніх психологів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2014. 23 с.